

שיבת הפתל - ירושלים
שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א
לפרשת בהעלותך תשע"ד
(נכתב ונערך על פי שיחות משנים קודמות)
לשמוח בקבלת התורה

מבית הספר שבורח לו והולך לו... לפי שלמדו הרבה תורה בסיני" (תוס' שבת סם). משה רבינו בא כל יום עם "חומרות" חדשות. פה הוא אומר שבשבת אסור לעבוד, ופה הוא אומר שבשמיטה אסור לעבוד, ופה הוא אומר שבפסח אסור לאכול חמץ, ושם הוא אומר שביום הכפורים אסור לאכול בכלל... כל יום "חומרות" חדשות! כמה עוד אפשר?... לכן הם רוצים לברוח מהר סיני, כדי שמשה לא יביא עוד חומרות!... "נסעו מהר סיני דרך שלשת ימים [ביום אחד!], כתינוק היוצא מבית הספר, שבורח לו והולך לו" (שם). [ואולי דרשו כן גם מן הכתיב: "ויסעו מהר", אל תקרי "מהר" אלא "מהר", שנסעו במהירות, כדי לברוח מהר סיני].⁵

השגות נפלאות במתן תורה

בהתקרב חג מתן תורתנו, עלינו להזהר, לא להיות כתינוק הבורח מבית הספר. צריכים לשמוח שמחה עצומה בחג הזה, ולהשתדל לקבל את התורה עם החשק הגדול ביותר! הרי ביום מתן תורה קבלנו מעמד מיוחד ומעלות נשגבות מאד. "והייתם לי סגלה מקל העמים... ממלכת פהנים וגוי קדוש" (שמות יט, ה-ו). הגמרא מספרת על רב יוסף, שהיה ענו גדול (עי' סוטה מט, ב), אך יחד עם זה ידע לומר בחג השבועות: "אי לא האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא!" (פסחים סח, ב) כלומר, לולא יום זה שניתנה בו תורה, לא היה כל הבדל ביני ובין כל "יוסף" אחר שמסתובב השוק. הייתי סתם "עורר" יוסף אחד. אבל עכשיו, שניתנה תורה, אינני "סתם" יוסף, אלא "רב" יוסף. "שלמדתי תורה ונתרוממתי" (רש"י שם).

הגמרא מספרת לנו דבר זה, כדי שגם אנו נגיע להכרה הזאת, שהתורה מרוממת אותנו! ראשית כל, התורה מרוממת אותנו מעל כל העמים, "ורוממתנו מכל הלשונות". עם ישראל שונה מעמים אחרים שנמצאים בשוק. אי לא האי יומא דקא גרים, היינו אומה ככל האומות. לא היינו עם ה', לא "סגלה מקל העמים", ולא "ממלכת פהנים וגוי קדוש". זהו אחד מהדברים שעלינו לשמוח עליהם בחג השבועות.

אבל בני ישיבה צריכים לשמוח עוד יותר מזה. צריכים לחשוב, אי לא האי יומא דקא גרים, הרי לא היינו בני ישיבה. לא היתה לנו מעלה על שאר האנשים שנמצאים ברחוב. ע"י האי יומא דקא גרים, שניתנה לנו תורה, ואנו ב"ה זוכים לשבת בבית המדרש ולעסוק בתורה, אנו שונים מאנשי השוק, עדינים יותר ומעולים יותר.

לפי דעה אחת בחז"ל, במתן תורה חזרו ישראל למצב של אדם הראשון לפני החטא, שמלאך המוות לא שלט בו (שמו"ר לב, א). בטלה מיתה מן העולם. אמנם בעקבות חטא העגל, שוב חזר מלאך מוות למקומו, אבל בעצם, יש בכח התורה לבטל מאיתנו את המיתה של מלאך המוות. מה שזכינו כן, שלא הפסדנו גם אחרי חטא העגל, שאמנם יש מלאך המוות, ובני אדם מתים, אבל המוות הוא לא תחנה סופית. אחרי המוות נכנסים לעוה"ב, ואח"כ יקומו גם לתחיית

ויסעו מהר ה' - כתינוק הבורח מבית הספר

פרשת "ויהי בנסע הארץ" המופיעה בפרשתנו, כתובה בתורה כשהיא מוקפת בשתי נוגיני הפוכות. נ' הפוכה לפנייה, ונ' הפוכה לאחריה.¹ מה טעם הנוגין הללו? יש על כך דעות שונות בחז"ל. אבל לפי דעה אחת, הטעם לזה הוא, כדי להורות שלא כאן היה צריך להיות מקומה של פרשה זו (שבת קטז, א), אלא למעלה, בפרשת במדבר, בסמוך לפרשת "ונסע אהל מועד מטה הלויים בתוך המדבר" (במדבר ב, יז).² מדוע אפוא נכתבה פרשה זו כאן, ולא במקום המתאים לה? - אומרים חז"ל, "כדי להפסיק בין פורענות לפורענות" (שבת סם; רש"י במדבר י, לה).

מה הן שתי הפורענויות שפרשת "ויהי בנסע הארץ" באה להפסיק ביניהן? - פורענות אחת מפורשת בכתוב: "ויהי העם כמתאננים רע בארץ, וישמע ה' ויחר אפו, ותבער בם אש ה' ותאכל בקצה המדבר" (במדבר יא, א). אלא שזוהי הפורענות השנייה, הכתובה לאחר פרשת "ויהי בנסע". ומהי הפורענות הראשונה? היכן כתובה פורענות נוספת, לפני פרשת "ויהי בנסע"? אומרת הגמרא: "ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים" (שם י, לג). זוהי הפורענות הראשונה, הכתובה לפני פרשת "ויהי בנסע". ומה היא כאן הפורענות? - "שסרו מאחרי ה'" (שבת סם).

וצריך להבין: למה נחשבת נסיעה זו של בני ישראל מהר סיני, כאילו "סרו מאחרי ה'"? הרי כל נסיעה שנסעו ישראל במדבר היתה על פי ה', כפי שמפורש בפרשתנו: "על פי ה' יסעו בני ישראל, ועל פי ה' יתנו" (במדבר ט, יח). ובפרט נסיעה זו מהר סיני, אחרי חנייה של כמעט שנה למרגלות ההר (עי' רש"י שם י, יא), הרי מפורש בכתוב שהיתה על פי ה', כפי שאומר משה בפרשת דברים: "ה' אלקינו דבר אלינו בחרב לאמר, רב לכם שבת בקר הזה. פנו וסעו לכם, ובאו הר האמרי ואל פל שכניו" (דברים א, ו-ז). בנוסף לכך, הרי מטרת נסיעה זו היא להגיע אל ארץ ישראל, "אל המקום אשר אומר ה' אתן לכם" (במדבר י, כט) - כפי שאומר משה לחותנו לפני הנסיעה. מהי אפוא הטענה על בני ישראל, על כך שנסעו מהר ה' אל ארץ ישראל?

התשובה היא, שהחסרון לא היה בעצם הנסיעה של בני ישראל מהר ה', אלא בכוונת הלב של ישראל בנסיעה זו. אמנם היזמה לנסיעה היא של ה', והנסיעה היא לארץ ישראל, אבל היחס של ישראל לנסיעה זו היה "כתינוק היוצא מבית הספר, שבורח לו והולך לו" (תוס' שבת קטז, א ד"ה פורענות).³ לא כתוב "ויסעו אל ארץ ישראל", אלא "ויסעו מהר ה'", כי עיקר כוונתם בנסיעה זו היתה להתרחק מהר ה' (רמב"ן במדבר י, לג). לא חשוב לאן נוסעים, לא חשוב לאן נגיע, העיקר לברוח מהר ה', לברוח מבית הספר של עם ישראל.⁴ ודאי לא כל ישראל הרגישו כך, משה ואהרן, אלעזר ואיתמר ועוד צדיקים ודאי נסעו מהר ה' כדי להגיע אל ארץ ישראל, לא כדי לברוח מהר סיני, אבל על כלל ישראל מעידה התורה, שמטרת נסיעתם לא היתה להגיע לארץ ישראל, אלא לברוח מהר סיני, "כתינוק היוצא

כדי להגיע לנבואה, אפילו במדרגה נמוכה, ובאותה שעה, במעמד הר סיני, בלי כל המדרגות הללו, הגיעו לנבואה במדרגה עליונה מאד. הקב"ה מקרב אליו את כנסת ישראל כמות שהיא, עם כל הבוץ והזוהמה של תועבת מצרים, מושך אותם משם ומקרב אותם אליו. זהו הפלא הגדול של מתן תורה, והשדכן המתאים לזה הוא משה רבינו, שאין לו שום עצמיות, והוא מבטל את עצמו לגמרי לקב"ה, מבטל את עצמו כלפי ישראל, "וַיִּנְחֲנוּ מֶה", אין לי שום עצמיות, אפילו לא עפר ואפר, לכן הוא זוכה להביא את השידוך הגדול הזה לפועל, השידוך הגדול של הקב"ה וכנסת ישראל.

"נעשה ונשמע"

כידוע, ישראל אמרו במתן תורה: "פֶּלֶא אֲשֶׁר דָּבַר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע" (שמות כד, ז), וחז"ל ראו גם באמירה זו את אחת המעלות הגדולות של כלל ישראל באותה שעה. אמרו חז"ל: "בשעה שהקדימו ישראל נעשה ונשמע, באו ששים רבוא של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מִישראל קשרו לו שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע" (שבת פח, א). עוד אמרו: "בשעה שהקדימו ישראל נעשה ונשמע, יצתה בת קול ואמרה להן: מי גלה לְבַנֵּי רוּז זה שמלאכי השרת משתמשין בו"? (שם) ונאמרו גם שבחים אחרים. וצריך להבין: מה המעלה הגדולה בזה, שהקדימו "נעשה" ל"נשמע"? אולי מותר לבאר כך: חז"ל אומרים, "מצינו שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, שנאמר: עֲקֹב אֲשֶׁר שָׁמַע אֲבְרָהָם בְּקָלִי, וַיִּשְׁמַר מִשְׁמַרְתִּי, מִצֻּרְתִּי וְתוֹרַתִּי" (קדושין פב, א). וכך גם יצחק אבינו ויעקב אבינו, קיימו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה (תדב"א פ"ד ד"ה ברוך המקום). מניין ידע אברהם את התורה קודם שניתנה? אמרו חז"ל: "נעשו שתי כליותיו כשתי כדים של מים, והיו נובעות תורה" (ב"ר צה, א). כמובן, לדעת את כל התורה כולה עד הסוף אי אפשר, גם משה רבינו, אחרי שלשת אלפים שנה בגן עדן, גם הוא לא יודע את התורה כולה עד הסוף, כי רק "אֵל לֵקִים הִבִּין דְּרַקְהָ" (איוב כח, כג), רק הקב"ה מבין את התורה עד הסוף, אבל בכל זאת, מה שנוגע לעשייה, מה צריך לעשות - אברהם מבין מה צריך לעשות. בפסח צריך לאכול מצות, גם אם עוד לא יצאנו ממצרים, ונגם לוט שלא עתיד בכלל לצאת ממצרים בכל זאת אוכל מצות בפסח, כי כך חניכו אותו אברהם (עי' רש"י בראשית יט, א), וכן בשאר הדברים הוא יודע מתוך עצמו מה צריך לעשות. כיון שהתורה היא חכמת אלקים, ואברהם אבינו הוא צלם אלקים מושלם, על כן עד כמה שיכול ה"צלם" להיות דומה למקור, חכמתו ורצונו של ה"צלם" הם כחכמתו ורצונו של הבורא. על כן יכול אברהם אבינו להשיג את רצון ה' מתוך עצמו.

למה אצלנו זה לא קורה? הרי גם אנחנו נבראנו בצלם אלקים! מדוע איננו משיגים את התורה מעצמנו? התשובה לכך נמצאת בדברי שלמה המלך, שאמר: "אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹקִים אֶת הָאָדָם יֶשֶׁר, וְהִמָּה בִקְשׁוּ חֲשִׁבֹנוֹת רַבִּים" (קהלת ז, כט). האדם הראשון נברא כשהוא ישר, אבל מיד לאחר שנברא הוא ביקש "חֲשִׁבֹנוֹת רַבִּים"⁹, ולכן חָטָא במה שחטא ואיבד את ישרותו¹⁰ (עי' רש"י שם). האבות הקדושים עבדו על הנקודה הזו, והצליחו בעבודתם לחזור למדרגת הישרות של אדם הראשון. על ישרות זו שמרו כל ימי חייהם, ולכן הם נקראו "ישרים"¹¹ (עי' כה, א). מכח ישרות זו, השיגו את התורה מתוך עצמם, בלי צורך לקבלה מן החוץ. שאר בני אדם אינם כך. שאר בני אדם מבקשים "חֲשִׁבֹנוֹת רַבִּים". הם אינם מחפשים בישרות מהו רצון ה', אלא מחפשים "מה כדאי לי" ו"מה נעים

המתים. בלי תורה - אין כלום לאחר המות. הולכים לאיבוד. וכשיש תורה, זוכים לחיי נצח! זהו הבדל התומי, בין אדם שחי מאה עשרים שנה, ובין אדם שחי חיי נצח! אומות העולם, במדה שהם לא חסידים אומות העולם, חיים כמה שחיים בעוה"ז, ואחריתו עדי אובד. אין אח"כ כלום. יורדים לגיהנם אם חטאו, ואין להם שום עתיד ושום תקוה. ואילו אדם מישראל יודע, שהוא חי בעוה"ז רק בתור הכנה, בבחינת פרוזודור שבו האדם מכין את עצמו לקראת הכניסה אל הטרקלין (אבות פ"ד מט"ז). צריך להרגיש את גדולת היום הזה, שבזכות התורה שניתנה בו, אנו זוכים לחיי נצח!

סגולה אחרת של מעמד הר סיני היא, שהגענו שם להכרה, שהקב"ה הוא יחיד ומיוחד, ואין עוד מלבדו. "אַתָּה הָרָאָתָ לְדַעַת, פִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ" (דברים ד, לה), "פֶּתַח לָהֶם שִׁבְעָה רִקְעִים, וְרָאוּ שֶׁהוּא יְחִידִי"⁶ (רש"י שם). כמובן איננו מבינים מה הפירוש בזה, איך קורעים את הרקיעים, ואיך רואים שהוא יחיד, אין לנו מושג בדברים האלה, אבל בכל זאת כנראה הכוונה היא, שבמעמד הר סיני זכו ישראל לראיה שכלית נבואית, שאין שום כח בעולם חוץ מכוחו של הקב"ה, ושהוא לבדו פועל בעולם. הגיעו להכרה ברורה ועמוקה שאפס זולתו, וכל המלאכים והשרפים וצבא מעלה הכל אין ואפס, וכל שכן שצבא מטה הוא אין ואפס. רק "אנכי ה' אלקיך". אין שום כח חוץ ממני. על כך אנו אומרים בהגדה, ש"אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה, דיינו". להגיע להכרה שאפס זולתו, שהקב"ה יחיד ומיוחד ואין שום כח אחר שפועל בעולם, בשביל זה לבד היה כדאי מעמד הר סיני, גם בלי לקבל שם את התורה.⁷

מעמד הר סיני - זריחה גבוהה של נבואה

אבל חוץ מהמעלה המיוחדת הזו של מעמד הר סיני, שהגיעו שם להכרה "פִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ", יש עוד מעלה מיוחדת למעמד הר סיני, במה שהגיעו אז ישראל למדרגת נבואה מיוחדת וגבוהה מאד, יותר ממה שהשיג יחזקאל כשראה בנבואה את המרכבה העליונה (דב"ר ז, ח; וזה"ק ח"ב פב, א), ויותר מכל הנביאים. אמנם רק זמן קצר עמדו ישראל במדרגת הנבואה הזו, אבל בכל זאת, גם זה כדאי. הגמרא מספרת על ר' אלעזר בן עזריה, כשהציעו לו להיות נשיא (במקום רבן גמליאל, שהעבירוהו מנשיאותו), הלך ונמלך באשתו. אמרה לו אשתו: מי יודע, אולי ביום מן הימים יעבירו גם אותך מן הנשיאות כדי למנות אדם אחר תחתך, ויצא שכרך בהפסדך, שתצטער מזה הרבה. אמר לה: כדאי להשתמש בכוס זכוכית יקרה אפילו יום אחד, גם אם ידוע שתשבר למחר (ברכות כה, א). לפחות "מרויחים" כאן יום אחד. כך היו ישראל באותה שעה. אמנם מדרגת הנבואה שהגיעו אליה לא החזיקה מעמד, אבל להיות נביא במדרגה עילאית כזו אפילו לרגע אחד, גם זה כדאי. כדאי באותו רגע, וכדאי גם אחר כך. כי אדם שה' דבר איתו פנים בפנים, הוא כבר אדם אחר.

זה מה שזכו לו ישראל במתן תורה. אנשים שעד לא מזמן היו שקועים בחומר ובלבנים, במ"ט שערי טומאה, זוכים פתאום למדרגה עילאית של נבואה. דילגו על כל שלבי העליה שמונה הברייתא, "תורה מביאה לידי זהירות, זהירות מביאה לידי זריזות" וכו' עד רוח הקדש (עי' כ, ב), והגיעו מיד למדרגת נבואה. זהו פלא ננס גדול שהיה מעמד הר סיני, וגם רווח גדול לישראל, חוץ ממתן תורה שהיה שם. בזמנים אחרים צריך לעבוד על כל המדרגות של המסילת ישרים

לי", ולכן הם אינם מגיעים לאמת. מספרים, ששאלו פעם סוחר אחד: "כמה הם שְׁנַיִם כפול שְׁנַיִם?" ענה הסוחר: "תלוי! אם אני קונה - זה שלוש; אם אני מוכר - זה חמש"!!! זוהי דוגמה ל"חשבונות רבים"! "חשבון" אחד לקניה, ו"חשבון" אחד למכירה... כשמנהלים את החיים עם חשבונות כאלו, מתוך כוונה להגיע לתוצאות שנוחות לי, אי אפשר להגיע לתוצאת אמת, ואי אפשר להשיג דעת אלקים. רק אם החשבון הוא אמיתי, בלי "מה כדאי לי" ו"מה נעים לי", אז אפשר להשיג דעת אלקים. האבות עשו את החשבון הנכון, לכן השיגו את התורה מעצמם. אבל אנו איננו כאלה. איננו עושים חשבונות ישרים, ולכן איננו יכולים להשיג את התורה מעצמנו, אלא צריכים את משה רבינו שילמד אותנו את התורה, והלואי שאז נקיים אותה כהלכה.

לימוד ליל שבועות - מנהג; אכילה ושתיה בשבועות -

חיוב גמור

כידוע, "הכל מודים בעצרת דְּבַעֲיָנָן נמי לכם" (פסחים סח, ב). למרות שלגבי שאר ימים טובים נחלקו פְּנָאִים האם אפשר לקיים בהם את שמחת החג באופן של "כולו לה" - בלי אכילה ושתיה¹² - בשבועות הכל מודים שצריך גם "לכם"! "מאי טעמא? - יום שניתנה בו תורה הוא" (שם). ביום כזה, אי אפשר לשמוח בלי אכילה ושתיה. ושאלו על כך, שלכאורה היה צריך להיות להפך! יום שניתנה בו תורה, היה צריך להרבות בו בתלמוד תורה, ולא באכילה ושתיה! אבל התירוץ הוא, שאם היינו רק לומדים בשבועות, היינו באמת מראים בזה שאנו נכנעים לרצון ה' ומקיימים את התורה. ה' רצה שנלמד תורה, ואנו יושבים ולומדים. אבל לא זה מה שרוצים אנו להראות בחג השבועות. אנו רוצים להראות בחג השבועות, שאנו שמחים בתורה שקבלנו! אמנם התורה ניתנה לנו כעול על צוארנו (רש"י ר"ה כח, א), אבל זהו עול מתוק מדבש, שאנו שמחים בו, ולא עצובים בו, ח"ו. לכן "הכל מודים בעצרת דְּבַעֲיָנָן נמי לכם", "שישמח בו במאכל ומשתה, להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה בו" (רש"י פסחים סח, ב), "ואינה עליו כעול על צווארו" (חידושי רבינו דוד שם)¹³. לכן חייבים לשמוח גם באכילה ושתיה בחג השבועות, ולא רק בלימוד התורה.

ובכל זאת, הרי נהגו בישיבות, ולא רק בישיבות, ללמוד בליל שבועות כל הלילה; להראות דבקות בתורה, ושמחה בתורה. יש אומרים, שמתקנים בזה את מה שקרה במתן תורה, שהקב"ה בא לתת את התורה, ומשה רבינו היה צריך להוציא את העם לקראת האלקים מן המחנה, כי היו ישנים במטותיהם, ולא השכימו לקום לקראת מתן תורה (פרקי דר"א פמ"א). לכן "חסידים הראשונים היו נעורים כל הלילה ועוסקים בתורה... לתקן זה" (מג"א בהקדמה לסי' תצ"ד). מי שיכול לעשות כך - מה טוב. ומי שאינו יכול - לא יכול. אבל בין זה ובין זה חייבים מדינא - ולא רק ממנהג - לשמוח באכילה ושתיה בשבועות, ולא רק בלימוד התורה. אפילו מי שהתורה חביבה עליו במיוחד, ורוצה רק ללמוד - חייב גם לאכול ולשתות בחג השבועות. אין מי שאוהב את התורה יותר ממשה רבינו, ובכל זאת, גם משה רבינו היה חייב ב"לכם" בחג השבועות. "הכל מודים דבעינן נמי לכם". צריך גם שמחה גופנית בחג השבועות, באכילה ובשתיה.

מספרים על ה'דברי חיים' מצאנו זצ"ל, שלמד פעם בליל חג השבועות במשך כל הלילה, אחר כך התפלל שחרית, אמר הלל ואקדמות, שמע קריאת התורה, התפלל מוסף, הכל כנהוג, ואז - לאחר התפלה - אמר לחסידיו: נו, עד כאן 'חציו לכם'! עכשיו צריך לקיים 'חציו לשם'!... כי את ה"חציו לכם" הרגיש שקיים בלימוד! זהו התענוג שלו! עכשיו נותר רק לראות, שבאכילה יתקיים החיוב השני, של "חציו לה". שהאכילה תהיה כלי להראות באמצעותו את שמחתנו בקבלת התורה, ולא כלי לסיפוק צרכי הגוף ותאוותיו.

על כל פנים, אפשר לומר, שזו היתה כוונתם של ישראל שהקדימו "נעשה" ל"נשמע". ישראל רצו לומר בזה: רצוננו להיות בדרגת אבותינו, לדעת ולקיים את התורה מעצמנו, בלי שמיעה ("נעשה" - מעצמנו). מה שלא נוכל להשיג מעצמנו מפני שאיננו במדרגתם של אברהם יצחק ויעקב, נקבל ע"י שמיעה ממה שרבינו ("נשמע"). אבל עד כמה שנוכל, נשתדל להשיג את התורה מעצמנו. זוהי המעלה של הקדמת נעשה לנשמע, שרצו להגיע למדרגת האבות, להיות "ישרים", ולהבין את רצון ה' מעצמם. אולי מפני זה שבחו חז"ל כל כך את אמירת "נעשה ונשמע", מפני שישראל ביטאו כאן שאיפה עמוקה, להעפיל לפסגות רוחניות גבוהות, קרוב למדרגת האבות הקדושים, וכדברי חז"ל: "כל אחד ואחד מישראל חייב לומר, מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי, אברהם יצחק ויעקב" (תדא"ר פכ"ה). זוהי, אולי, המעלה שבאמירת "נעשה ונשמע" שאמרו ישראל.

אמירת "נעשה ונשמע" - כקיום כל התורה כולה בפעל

אפשרות נוספת בהסבר הענין מצינו בפירושו של רבינו יונה ז"ל למסכת אבות. חז"ל אומרים: "כל שמעשיו מרובים מחכמתו, חכמתו מתקיימת" (אבות פ"ג מ"ט). וקשה: איך יתכן שמעשיו של אדם יהיו מרובים מחכמתו? הרי אדם לא יניח תפלין ולא יעשה קידוש בשבת ולא ישמר מל"ט מלאכות, אם לא למד על כך לפני כן. החכמה קודמת א"כ לכל מעשה, וממילא לא יתכן לכאורה מצב של "מעשיו מרובים מחכמתו"! שאלה זו שאל רבינו יונה ז"ל, ותירץ כך: ב"מעשיו מרובים מחכמתו", אין הכוונה למעשים בפועל, אלא הכוונה היא "שיקבל על עצמו לעשות כל הדברים אשר יגידו לו... [ממילא, על ידי זה] אף מי שאינו יודע ואינו עושה - נקראין 'מעשה', על שם כי יש לו שכר עליהם כאילו עשאו" (פירושו רבינו יונה שם). כלומר, אם אדם מקבל על עצמו לקיים את כל התורה, אפילו אינו יודע עדיין את פרטי מצוותיה וממילא אינו מקיים את הכל, נחשב לו כאילו קיים את הכל בפועל, ומקבל שכר כאילו עשה! [ובלבד שלאחר הקבלה הזו באה באמת ההשתדלות ללמוד ולקיים בפועל. אבל אם אדם יאמר: "אני מקבל על עצמי לקיים כל מה שאלמד", ואחר כך יסגור את הגמרא ולא ילמד כלום - הרי קבלתו חסרת כל ערך]. זוהי גם המעלה שבאמירת "נעשה ונשמע" של בני ישראל. היינו, שבוה "קבלו עליהם תחלה לעשות כל אשר יצוה עליהם וישמעו, ומיד קבלו שכר כאלו עשאו" (רבינו יונה שם).

והנה, אחר בקשת המחילה מרבינו יונה ז"ל, הייתי אומר אף יותר מזה: לכאורה, ישראל מקבלים שכר לא רק כאילו קיימו את כל התורה כולה, אלא אף יותר מכך. מדוע? שהרי ישראל לא ידעו מה יצוה אותם ה' לעשות. אמנם בסופו של דבר ה' ציוה עליהם שביום

”שלא נצטוינו (ביום טוב) על ההוללות והסכלות, אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל”¹⁴ (רמב”ם הלכ’ יו”ט פ”ו ה”כ). אשרי מי שמרגיש כך, שהלימוד הוא ה”לכם” שלו. אבל גם מי שמרגיש כך, צריך לקיים חציו לה’, להראות שגם הגוף שמח בקבלת התורה, ולא רק הנשמה.

הקב”ה יעזור, שנזכה לקבל את התורה בשמחה, ונזכה לעלות לרגל ולהקריב את כל הקרבנות שצריך להקריב, בשלוש הרגלים

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

1. בגמרא אמרו, ”פרשה זו עשה לה הקב”ה סימנים ומוצאות ומלמטה” (שבת קטו, ב). ולא פורש מה הן הסימניות. אלא שבחידושי הרשב”א (שם קג, א ד”ה משני סימניות) הביא בשם רב האי גאון, שהכונה היא לשתי נוני”ן הפוכים. וכן איתא בזהר (ח”ג קנה, א), שצריך לעשות לפרשה זו ב’ נוני”ן המנוזרין לאחורא. ובשורת מהרש”ל (סי’ ע”ג) העלה, שאין לעשות נוני”ן לפני תחילת הפרשה ואחר סופה, כיון שכל אות מיותרת פוסלת הספר, אלא יהפוך הנ’ שבתוכה ”ויהי בנסוע”, והנ’ שבתוכה ”ויהי העם כמתאננים”. אך בשו”ת נודע ביהודה (מהדו”ק סי’ ע”ד) השיג עליו, דודאי נ’ המנוזרת אין תורת אות עליה, ואינה פוסלת הספר, ועל כן יש לעשות נוני”ן כנהוג, אחת לפני הפרשה ואחת לאחריה.
2. כן פירש רש”י (שבת קטז, א ד”ה שאין זה מקומה). ועי’ מה שכתב המהר”ל לבאר (ב”גור אריה” במדבר י, לה), למה המקום המתאים יותר לפרשת ”וַיְהִי בְּנֹסֵעַ” הוא בפרשת במדבר, ולא בפרשתנו. ונעכ”פ, יש אומרים שמקומה של פרשת ”וַיְהִי בְּנֹסֵעַ” היה צריך להיות בפרשת נ, ו, אך במקום אחר - לאחר הפסוק ”וַנְסֵעוּ הַקְּהָתִים נְשָׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ” וכו’ (במדבר י, כא).
3. ולרש”י (שבת קטז, א ד”ה מאחרי ה’) יש שיטה אחרת בכל זה. ולדעתו, הפורענות הראשונה - שסרו מאחרי ה’ - היא מה שנכתב לאחר פרשת המתאוננים: ”וַהֲאִסְפָּסֶף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ הַתְּאוּבֵי תְּאֻנָּה” וכו’ (במדבר יא, ד). וכן היא גם שיטת רבינו בחיי (שם י, לג). והתוס’ (שבת קטז, א ד”ה פורענות ראשונה) והרמב”ן (במדבר י, לה) הקשו על ביאור זה ודחוהו. ואכמ”ל. וכל האמור כאן למעלה הוא על פי שיטת התוס’ והרמב”ן.
4. ולפי זה, הפורענות שהיתה כאן היא עצם החטא עצמו, שנסעו מהר סיני כתינוק הבורח מבית הספר, אע”פ שלא אירעו להם שום פורענות ועונש בגופם או בממונם (רמב”ן שם בסוף דבריו). [והטעם שהחטא עצמו נקרא ’פורענות’, נראה שזהו מפני שהחטא גורם לריחוק מה’, ואין לך פורענות גדולה מזה, שאדם נעשה רחוק מה’]. ועוד פירש הרמב”ן, ”ושמא אלמלא חטאם זה, היה מכניסם לארץ מיד” (עי’ רש”י שם, לג). ולפירוש זה, הפורענות היא, שלא נכנסו לא”י מיד, ונתעכבו עוד במדבר. [אבל הגזרה שיצטרכו להיות ארבעים שנה במדבר נגזרה רק אח”כ, אחר חטא המרגלים].
5. ורבינו בחיי פירש: ”ומה שהוצרכו לדרוש כן, לפי שהשיגו שלא נמצא בתורה אלא ה’האליקים’ (שמות כד, יג), וכן: ’אֶל הַר הָאֱלֹקִים תִּרְבֶּה’ (שם ג, א), וכן נמצא במסורת שאין בתורה אלא שנים: ’בְּהַר הַ’ יִרְאָה’ (בראשית כב, יד), ’וַיִּסְעוּ מִהַר הַ’” וכו’. וכינו ששינה הלשון ואמר ”מִהַר הַ”, הוצרכו לדרוש שנסעו מאחרי ה’” (רבינו בחיי במדבר י, לג), ודרשו ”מִהַר” במובן של ”מאחרי”.
6. יש מבארים, שמטעם זה נקרא החודש בו ניתנה תורה לישראל חודש ”סיון” [”ס ו י” - לשון ראייה (עי’ רש”י שמות לד, לג)], כי בחודש זה ”הָרַחֵק אֶת לְדַעַת, כִּי ה’ הוּא הָאֱלֹקִים אֲיֵן עוֹד מְלַבְדּוֹ”]. פִּתַח לָהֶם שִׁבְעָה רְקִיעִים, וְרָאוּ שֶׁהוּא יְחִידִי”.
7. ועי’ עוד בביאור הענין של ”קרבנו לפני ה’ סיני” - שהיא מעלה בפני עצמה, הקודמת למעלת ”נתן לנו את התורה” - ב”דעת תבונות” לרמח”ל (מהד’ הגר”ח פרידלנדר זצ”ל, סי’ קנ”ח עמ’ קע”א).
8. לדעת רש”י מעשה זה היה קודם מתן תורה, בה’ בסיון (עי’ רש”י שמות כד, א, וכן רש”י שם, ד). וכן משמע בתוס’ (שבת פח, א ד”ה כפה). אבל לדעת האבן עזרא (שמות כ, כא) והרמב”ן (שם כד, א) מעשה זה היה למחרת מתן תורה, בו’ בסיון.
9. היינו, שהעדיף - בעצת הנחש - להכניס את עצמו למצב של בחירה, ולא לתפקד כמכונה אוטומטית שעושה את רצון ה’ בלי בחירה (עי’ מכתב מאלהיו” ח”ב עמ’ 137 ואילך, ובשיחת הרב שליט”א לפרשת שלח תשס”ט).
10. ובאמת, מאז באי העולם לא נבראים עוד ”ישירים”, אלא כמו שנאמר בתורה: ”כִּי יֵצֵר לָב הָאָדָם רַע מִנְעֻרָיו” (בראשית ח, כא). ”משננער לצאת ממעי אמו נתן בו יצר הרע” (רש”י שם). וכן נאמר, ”עֵינֵי פְּרָא אָדָם יִלְדוּ” (איוב יא, יב). [ומה שאומרים בכל יום ”אֱלֹקֵי, נִשְׁמָה שֶׁנִּתְּנָה בִּי טְהוֹרָה הִיא”, זהו מצד הנשמה לברדה; אבל לאחר שהיא מתחברת אל הגוף, האדם נמשך יותר אל עיני הגוף ותאוותיו כל זמן שלא חונן את עצמו להכניע את הגוף אל הנשמה].
11. ומבואר בפירושו המיוחס לרש”י על מס’ תענית (טו, א ד”ה ה”ג לא הכל), דישירים היא מדרגה גבוהה יותר מצדיקים. ועי’ בסידור הגר”א בפירושו ”שיח יצחק” על תפלת ר”ה (ובכן צדיקים יראו וישמחו”), ד”צדיק” הוא המקיים את התורה, אך יש לו מלחמה פנימית, וצריך עדין לכבוש את יצרו. אבל ”ישר” הוא זה שטבעו נוטה רק לטוב ולא לרע כלל, כי התגבר על יצרו לגמרי וסילקו ממנו. [ולכן רק ”לְיִשְׂרָאֵל שְׁמָחָה” (תהלים צז, יא), אבל הצדיקים אין שמחתם שלמה, ע”ש].
12. חוץ מאכילת סעודה כלשהי לכבוד היום, שגם ר’ אליעזר מודה בזה כדמוכח בגמ’ (עי’ ביצה טו, ב ובתוס’ שם ד”ה או).
13. ועי’ רמב”ן על הפסוק שנאמר במתן תורה: ”וַיִּתְּחוּ אֶת הָאֱלֹקִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׂתּוּ” (שמות כד, יא), שכתב: ”וטעם וַיִּשְׂתּוּ - שעשו שמחה ויום טוב, כי כן חובה לשמוח בקבלת התורה”, ע”ש. [וכן ברש”י (שם, י ד”ה ויראו) משמע שיש חובה לשמוח במתן התורה, ע”ש]. וכן מה שנהגו ”לשטוח עשבים בשבועות בבתי הכנסת והבתים” (רמ”א או”ח סי’ תצ”ד ס”ג), כתב הרמ”א שהוא ”זכר לשמחת מתן תורה” (שם).
14. ועי’ בטור (או”ח סוף סי’ תקכ”ט) כיצד היא השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל.